

оскільки сприяє формуванню та розвитку професійних знань, умінь і навичок з інноваційних технологій виробництва.

Отже, розвиток професійної компетентності кваліфікованих робітників харчової галузі потребує спеціально створених педагогічних умов, що дозволяють розвивати позитивну динаміку розвитку особистісного потенціалу, набуття інноваційного досвіду, а також активізувати самоосвіту та самонавчання з урахуванням рівня професійної готовності до виконання посадових обов'язків в сфері харчування. Нами виділено такі педагогічні умови: підвищення рівня мотивації до постійного професійного розвитку; розвиток професійних знань та навичок; застосування інноваційних технологій навчання. Запровадження зазначених педагогічних умов поширюється на всі складові структури педагогічного процесу: цілі, зміст, методи, засоби, контроль і взаємодію учасників освітнього процесу і вимагає від викладачів і майстрів виробничого навчання високого рівня педагогічної освіти.

Список використаних джерел

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік [та ін.]. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
2. Шаповалова Н. П. Поняття «професійне зростання», «професійна кар'єра», «кар'єрні орієнтації» у контексті фахової підготовки студентів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки* : зб. наук. пр., 2013. Вип. 11–12. С. 130–136.
3. Alla Onyshchenko Pedagogical conditions for the development of professional competence of skilled service workers. *Professional Pedagogics*. 1(22)'2021. Pp. 185–196.

Інна Рожі

ДІЯЛЬНІСНО-ПРАКТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ КРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасній педагогічній літературі представлено різні підходи до критеріально-оцінного апарату формування компетентності. Запропоновано різні критерії й показники сформованої компетентності здобувачів вищої освіти, серед яких: академічна успішність, міцність засвоєння, уміння виконувати завдання проблемного характеру; теоретичні знання навчальних дисциплін, зміст пізнавальної діяльності, самостійність; операційна діяльність під час виконання творчих робіт, зміна співвідношення між краєзнавчою діяльністю, яку організовує викладач, і виконаною здобувачами вищої освіти в ході дослідницької роботи.

Кожен критерій краєзнавчої компетентності має показники, які відображають якісну й кількісну характеристику її складових. Крім того, входячи до складу критеріїв, показники є їхніми конкретними, стійкими вимірниками, які допомагають проводити спостереження й облік [2].

Діяльнісно-практичний критерій краєзнавчої компетентності характеризується активною діяльністю майбутнього вчителя, спрямованою на поглиблення знань, формування вмінь і навичок організації краєзнавчо-туристської діяльності під час роботи в польових умовах, проведення екскурсій, організації музейної роботи. Особлива увага зосереджена на оволодінні практикою гурткової роботи й відпрацюванні методики організації туристських походів, де чільне місце посідають уміння роботи з географічною картою, планування послідовності й тривалості організації, безпосереднього процесу навчальної діяльності з краєзнавства і туризму, що сприяє самостійності мислення, розвиткові вмінь виокремлювати головну думку, аналізувати результати краєзнавчо-туристської роботи; сформованість навичок роботи з туристським спорядженням; уміння працювати з інформаційними джерелами краєзнавчого змісту.

Отже, основними критеріальними показниками діяльнісно-практичного критерію краєзнавчої компетентності є вміння.

Уміння – «самостійна свідома дія для практичного чи теоретичного застосування набутих знань» [4, с. 285]. О. Бондаренко стверджує, що майбутній учитель географії повинен уміти виявити й показати своїм вихованцям культурно-історичну цінність простих, на перший погляд, речей (документів, будівель, пам'ятників). Це вимагає належного рівня професійної підготовки: наявності не тільки фактичних знань із багатьох галузей (історія, література, біологія, географія, економіка), а й уміння вільно орієнтуватися в потоці сучасних культурно-історичних і соціально-економічних проблем рідного краю, активно залучати молодь до їх вивчення. Успіх краєзнавчої роботи залежить і від того, наскільки вчитель уміє правильно поставити мету майбутньої діяльності, прагне її досягти разом зі школярами. Найбільш складним, на наш погляд, є вміння зацікавити юне покоління процесом пізнання різних сфер життя рідного краю. Нерідко це потребує ентузіазму, терпіння й умінь методично правильного проведення різноманітних форм краєзнавчої роботи (гуртки, екскурсії, походи, вікторини, диспути, круглі столи, рольові ігри тощо). Краєзнавча робота в школі є результатом спільної, творчої діяльності вчителя й школярів [1, с. 34].

Краєзнавчо-туристськими вміннями вважатимемо здатність здобувачів вищої освіти відбирати, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати теоретичні краєзнавчі відомості, уміння самостійно набувати знання про способи й методи самостійної краєзнавчо-туристської роботи, способи та методи застосування педагогічних технологій у процесі розв'язання пізнавальних краєзнавчих завдань, виконувати розумові

операції, уміння робити висновки тощо.

Основою краєзнавчо-туристських умінь слугують насамперед дослідницькі вміння, що являють собою комплекс взаємо-пов'язаних умінь, забезпечують раціональну організацію, інтенсивність і результативність краєзнавчо-туристської роботи майбутнього вчителя географії. Осново-положними вважатимемо дослідницькі краєзнавчо-туристські вміння, як: аналітичні, проектувальні, організаційні, конструктивні. Проектувальні – уміння прогнозувати краєзнавчо-туристську роботу, її цілі, завдання та хід реалізації в процесі вивчення рідного краю; зіставляти опанування краєзнавчого матеріалу з практичною діяльністю для пізнання своєї місцевості; добирати систему завдань і практичних робіт із вивчення природи, культури, населення, господарства, екології «малої батьківщини»; планування системи самостійних і творчих робіт із засвоєння особливостей рідного краю. Організаційні – уміння організувати практичну (колективну, групову та індивідуальну) краєзнавчо-туристську діяльність із вивчення території рідного краю; правильно організовувати й розподіляти час на всі етапи (підготовчий, основний, завершальний) краєзнавчо-туристської роботи на короткий або на тривалий термін; організовувати діяльність учнів зі створення краєзнавчого музею (куточка) та збирання експонатів для музейних відділів; використовувати різноманітні форми включення учнів у навчальну й практичну роботу, навчати їх самоорганізації. Аналітичні – уміння помічати, систематизувати й передбачати можливі недоліки у своїй практичній краєзнавчо-туристській роботі, можливості та способи запобігання їм; проводити психолого-педагогічний аналіз процесу реалізації краєзнавчого принципу в географічній освіті учнів; аналізувати педагогічний досвід учителів географії в проведенні краєзнавчо-туристської роботи з узагальненнями й висновками. Конструктивні – уміння цілеспрямовано проводити практичну роботу з учнями на основі сформованої під час навчання у закладах вищої освіти краєзнавчої компетентності; ефективно застосовувати в різних поєднаннях методи й засоби навчання в умовах підвищення інтересу до вивчення рідного краю; збільшувати ступінь самостійності учнів у практичній діяльності; відбирати необхідний краєзнавчий матеріал для використання його в освітньому процесі [3].

Отже, діяльнісно-практичний критерій краєзнавчої компетентності визначають на основі активної діяльності майбутнього вчителя географії, спрямованої на поглиблення знань про рідний край, що орієнтує на творче підвищення інтересу до вивчення географії та краєзнавства, забезпечує ознайомлення з принципами й методами організації краєзнавчо-туристської діяльності під час роботи в польових умовах, проведення екскурсій, організації музейної роботи.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. В. Формування готовності студентів природничо-географічних факультетів педагогічних університетів до краєзнавчої роботи з учнями: дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2009. 266 с.
2. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2007. 495 с.
3. Рожі І. Г. Зміст та структура краєзнавчої компетентності майбутніх учителів географії. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Глухів: РВВ Глухівського НРУ ім. О. Довженка, 2017. Вип. 34. С. 166–175.
4. Rozhi I. The competency-based approach in the context of future geography teachers training to the regional natural history and tourism work. *Intellectual Archive*. Canada. 2016. September/October. P. 73–90.

Василь Романюк

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕСЕЛЕНСЬКИЙ РУХ XVIII–XX СТ. У ПРАЦЯХ ЮРІЯ ЛИПИ

Серед українських ідеологів XX ст. Юрій Іванович Липа та його ідеї посідають чільне місце. Його історико-філософські праці «Призначення України», «Чорноморська доктрина» та «Розподіл Росії» становлять цілісний погляд на історію, геополітику та майбутнє України.

У працях Ю. Липи як одного з ідеологів українського націоналізму велике значення приділене українським переселенським рухам у згаданий період. Автор розцінює цей рух як один із складових «тяжіння України до Чорного моря». В ній він відкидає вісь «Захід–Схід» й акцентує увагу на природній на його погляд вісі «Північ–Південь», де південь України і, загалом, все Чорне море вважалося геополітичним центром [3].

XVIII ст. в українській історії Ю. Липа пов'язує з найбільшим вибухом переселення українського селянства – «епопеєю Гайдамаччини». У той період відбувається здобуття Харківщини, Воронежчини, Курщини, Криму (Таврії), Херсонщини та Південної Бессарабії [1, с. 137]. Описуючи цей переселенський рух Ю. Липа стверджує, що це було справжньою «чумацькою акцією», боротьбою з офіційною російською колонізацією [1, с. 114].

Покращення становища в степових територіях України спричинило просування українців на схід, розміщуючись аж до гирла Дону при цьому витісняючи росіян. Ю. Липа характеризує це тяжіння українців до центрів концентрації важкої промисловості. Такими на той період були Крим, Кубань, Дон та південна частина України [4, с. 67–68]. Це явище влада Російської імперії намагалася приховати під час перепису 1897 р.